:20

ל) פסחים מ: ע"ן סה: ב) ועי ט) פסורים חול ולה. סד"ה ובנחלא], מוס' חולין לה. סד"ה ובנחלא], ג) [שבת ל. קנא:], ד) כלאים פ"ע מ"ח, ד) סוטה מט. גיטין ., ו) סנהדרין מט: ע"ש זבחים לה., ז) ובראשית כון, ה) ול"ל ר׳ נה, גם [בנ נשפיע כון, יגם [ג ל... מייא לר' יונתן], עם [וע"ע מוס' ברכות יח. ד"ה למחר וחוס' פסחים מ: ד"ה אבל וחוס' ב"ב

שאם היה מכיר חוט הלמר בבגד

הפשתן נותקו וכשר: לא ימכרנו

לעובד כוכבים. דחתח העובד כוכבים

ומזבן ליה לישראל: לובעו ומותר.

שעל ידי הלבע הוא ניכר כדמפרש

עמרא וכיתנא לא שליט בהו לבעא כי

הדדי שהפשתן קשה לקבל הלבע יותר

מן הלמר ואי לא מינכר בלבעא ודאי

נפל: מנליה לסבא הא. דסמכינן

אהכי: שוע. לשון חלק תרגום של

חלק" שעיע. כלומר שיהו חלוקין יחד

במסרק: וטווי. יחד: ונוז. ארוג. ורבנן

הוא דגזור בארוג בלא שוע וטווי:

להקל על כחמיהן. שאין הכתם ניכר

בו כמראה דם גמור: בפולמום.

חיל: אירום. מפרש בגמרא בסוטה

(דף מט:) טבלא דחד פומא והיינו זוג

המקשקש: בזתנר' מעבירין על

הכחם. שאין הדם בטל עד שיעבירו

כולן עליו: רוק הפל. לקתן מפרש

שלא טעם כלום כל אותו היום קודם

לכן והיינו תפל בלא טעם: מי

גריסין. מפרש לקמן:

תורה אור השלם

עד. ד"ה פסקי ותוס' ע"ז סה: ד"ה אבל], י) [יבמות ה:],

בַּמֶּתִים חְפְשִׁי כְּמוֹ חֲלְלִים שֹׁבְבִי קַבֶּר אֲשֶׁר לֹא זְבַרְתִּם עוֹד וְהַפְּּוֹה מִיְדְרָ נְגְּוְרוּ:

הנהות מהר"ב רנשבורג

א] תום' ד"ה בגד וכו' וי"ל דלא שייך ביטול ברוב. נ"ב עי' חולין לה ע"א תוס' ד"ה ובנמלא וכו' בסה"ד דרד אחרת להם בזה:

מוסף רש"י

בגד שאבד בו כלאים. שנארג בו חוט של כלאים ואינו ניכל (פסחים מ: ובעי"ז ע"ז סה:). הרי זה לא ימכרנו לעכו"ם. דהואיל ואין כלאים שנו ניכלים אתי לזבוניה האי נכרי לישראל ולביש להו ישראל ולאו אדעתיה ולנים להו ישראל ולחו הדעתייה (פסחים שם). ולא יעשנו מדדעת לחמור. דילמו הדר מדל ליה מהסם ותופרו במחד מצבדיו (שם). אבל עושה ממנו תכריכין למת. דמהסם תו לו שקיל ליה, דנבדי המת מו כז פקל פאן לפגר אחרון בהנאה, ומת אין מלות נוהגות בו, דכתיב במתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן ת תונו לווס נעשה הפשי מן המלות (שם ובעי"ז ע"ז שם) ואי השיא אחרי הצלות (שם ובעריז עדו שם) ואי קשיא אמאי אסור למוכרו, היצטיל ההוא חוט בדובא, הא לאו פירכא היא, דבכלאים לא אמר ליבטיל בדובא, דעיקר איסור כלאים לא אסקרה חורה אלא ע"י מערובת, וכלאים אלא ע"י מערובת, וכלאים מתכרגניון עירובין, ולא שיין בכו ביטול וחוונה עד. בפולבות ביטול וחוונה עד. בפולבות בדיטול וחוונה עד. בפולבות ביטול וחוונה עד. בפולבות תנתובנות שירופק, זמו שין כאו ביטול (תמורה לד.). בפולמוס של אספסינוס. חיל שהביא אספסינוס על ירושלים (טוטה מט.) חיל שהעלה אספסינוס הודם שבא טיטום עליהם וגיחיו קודם שבת טיטוס עניהם (גיטין ד.). שבעה סמגין. כל דבר המועיל לחבירו קרי ליה סס לגביה, ואין סס לשון בושם ולא לשון מרפא, אלא לשון דבר הלריך לתיקון חבירו (סנהדרין מט:). מעבירין על הכתם. לנודקו חם דם נדה הוח ונטמח עהרות שנגע בהן, או לבע הוא והטהרות טהורות, ואם עבר באלו שבע סממנין כשיכבס אותו בהן סממנין כשיכבס אותו בהן כסדרן, בידוע שדם היה, ואם לא עכל בידוע שדם היה, וחם נע עכל בידוע שלצע היה (שם. ועי שבת פה). רוק תפל שלא טעם כלום כל אותו היום, מפל ריקם ונגוב וחסר כל טעם מאכל, כגון דכר שלא מומן דמיקרי מפל (סנהדרין שם). ומי גריסין. נמי לעיקת גריסין של פול טלעסין וכוססין אומו ומשפשפין אומו בסן (שם). ומי רגלים. שהממילו והסמימו (שם). נתר. מין לדמה הוא וקורין לה ניתרא (שם ושבת שם). ובורית. עשב הוא ומעביר כתמין וקורין ליה ריבנ"ו שבונרי""א (טנהדרין שם).

תום' הרא"ש (המשך) תפירות חיבור כ״ש ארוג. הילכך נראה לר״ת לפרש . שעטנז יחדו שיהא כל אחד שוע לבד טווי לבד ונוז לבד יאח״כ מחובר יחדיו. ונוז היי שזור כדתנן במס׳ כלאים נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים לשון עקש ופתלתול לפי שחוט משזר מעוקם ונפתל והד חוטא , הוי ספיקא דרבנן לפי שלא היה

שוע וחברו כעין לבדים או טווי בלא שוע ונוז וחברו כעין בגדים גרועים דלא שוירי ולא שעי או נוז ששזור פתילה של צמר ושל פשתים שונ וחברו כעין כדרים או טור יברא שונ נוח וחברו כעין בגדים גרועים דלא שהירי ולא שני או נו חשור מתיה של צמר ושל משתים וחברו כעין בגדים גרועים דלא שהיים של תכלת שונד כדאשכתון בעירובין פרק המנזג תפלין. המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה חוטין כשרה. ומוקי לה בשזורין דכיון ששזרו וראי לשם ציצית טוראן, ובסיפרי מפיק לה מקרא דשזורים בעינן דקאמר התם פתיל תכלת טורי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה תן תכלת בעיצית ותן לבן מה תכלת טורי ושור אף לבן טורי ושזור וסחם בגדים נמי יש להן חוטין שזורין בסוף הבגד כדי שלא יפסיד הבגד כדאמריון בעירובין פרק המוצא תפילין. ודילמא אדעתא דשימתא דגלימא טייבינהו הילכך היה תכלת בסדין כלאים דאורייתא. והא דתנן בפרק בתרא דמסכת כלאים אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר שעטנז הוא דאתא אלא משום טווי לחודיה נקטיה אבל ארוג נפקא לן מיחדו: אלא על שוע טווי וארוג אלא לאו למידרש כולי שעטנז הוא דאתא אלא משום טווי לחודיה נקטיה אבל ארוג נפקא לן מיחדו:

בודקו שכונות שכונות. כל שלש ושלש אלבעות לבד: במחט. מקום הזרע קשה והמחט מתעכב ליכנס בו: חדש. אין נבדק בחמה לפי שהוא עב ומהודק אבל שחוק נבדק בחמה שוטחו כנגד עיניו מקום הזרע הוי סתום ואין החמה נראית צבגדו כל כך: שאבד בו כלאים.

> בודקו שכונות שכונות אבדה בו שכבת זרע חדש בודקו במחם שחוק בודקו בחמה תנא אין שכונה פחותה משלש אצבעות יית"ר בגד שאבד בו כלאים הרי זה ילא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור יאבל עושה ממנו תכריכין למת אמר רב יוסף זאת אומרת מצות במלות לעתיד לבא א"ל אביי ואי תימא רב דימי והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו אלא לספדו אבל לקוברו אסור א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן יאפילו לקוברו ור' יוחנן למעמיה ידא"ר יוחנן מאי דכתיב יבמתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא "בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר א"ל רבא לרפרם בר פפא מנא ליה לסבא הא א"ל מתני' היא דתנן בודק עד שמגיע לסלע ואי ליכא אימר עורב נמלה הכי נמי עמרא וכיתנא בהדדי לא סליק להו צבעא וכיון דלא ידיע אימר מנתר נתר אמר רב אחא בריה דרב ייבא משמיה דמר זומרא האי מאן

בריה דרב ייבא משמיה דמר זומרא האי מאן דרמי חומא דכיתנא בגלימיה דעמרא ונתקיה ולא ידע אי נתיק אי לא נתיק שפיר דמי מ"ט מדאורייתא שעמנז כתיב סעד שיהיה שוע מווי ונוז ורבנן הוא דגזרו ביה וכיון דלא ידע אי נתקיה שרי מתקיף לה רב אשי אימר או שוע או מווי או נוז והלכתא כמר זומרא מראפקינהו רחמנא בחדא לישנא ת"ר בגד צבוע משמא משום כתם רבי נתן בר יוסף אומר יאינו משמא משום כתם שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן תקנו מאי תקנינהו אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן הותרו מכלל דאסירי שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן הותרו מכלל דאסירי אִין ∞ִּדתנון בפולמום של אספסינום גזרו על עמרות חתנים ועל האירום בקשו לגזור על בגדי צבעונין אמרי הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן: בותני שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסיו ומי רגלים ונתר ובורית

שלא יהא בשרו נוגע בהן אבל אבד בו כלאים אסור למרדעת אע"ג דאין דרכו בהעלאה והיינו טעמא דתנן במסכת כלאים (שם מ"ב) הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן לפי שאין דרכן בהעלאה לא גזרו חכמים בהלעתן ובמרדעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהם דתו ליכא למיחש לכריכת נימא: אבל עושה אותם תבריבין דמת. וכל שכן אם לא אבד ואבד דנקט לרצותא דאט"ג דאסירא כדפרישית דתכריכי המת שרו כדאמר במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) תכריכי המת אין בהן משום כלאים דכיון דאסירי בהנאה לא משתמשי בהו ולא אתי לזבוני לעובד כוכבים וא״ת והאיכא לועג לרש שמלבישו בדבר האסור ומראה לו שאין לו עוד חלק במצות כדאמר בהתכלת (מנחות דף מא.) גבי ציצית וההיא שעתא ודאי רמינן ליה משום לועג לרש ופרשב״ם דאין בו איסור ואפילו לחי כי האי גווגא שאין המת נהנה בו וקשה דהא ניצית נמי אין החי חייב בו אם אין בו הנאת לבישה ומוכרי כסות דפטירי מכלאים פטורים נמי מציצית ומפרש רבינו תם דדוקא שייך לועג לרש בציצית משום דשקולה כנגד כל המצות כדנפקא לן במנחות (דף מג:) מוזכרתם את כל מצות ה' והא דאמר בפרק מי שמתו (ברכות דף ית.) אמר ליה יו (רבי לרבי חייא) דליה לכנפך דלא לימרו למחר באין אללנו ועכשיו מלעיגים אותנו אע"ג דיש למתים ציצית מכל מקום מה שאנו מראים עצמנו בפניהם מקיימי מצוח והם אינם מצווין קרי לועג לרש ואם מאמר ועכשיו שאנו רגילין להסיר ציצית מטליחות המחים היאך הוא זה והא אמרינן במנחות (דף מא.) שלכתחילה לריך ליתן ליצית בבגדי המתים משום לועג לרש ובמתי מדבר מצינו בהמוכר הספינה (ב"ב דף עד.) שהיה להם צילית מיהו מהא לא קשה שבכל ע' באב היו נכנסים בקבריהם חיים ולמחר הכרוז יצא הבדלו חיים מחוך המחים כדאיתא באיכה רבחי אבל על מנהגנו יש לחמוה מכח ההיא דהתכלת (מנחות דף מא.) ואור"י דבימי חכמים שכולן היו לובשים לילית אם לא היה להם גם במותם לעג גדול היה שדומה כמו שהיו אומרים הואיל ומת אין לריך עוד לילית אבל עכשיו שאין הכל לובשים לילית בחייהם אם ישימו לילית לכולן הוא יותר לועג לרש שבחייו לא קיים ובמותו יקיים ואם ישים למי שהיה לו בחייו ולא למי שלא היה לו יתביישו החיים כדתניא בפ׳ בתרא (לקמן דף עא.) בראשונה היו מטבילין על גב נדות מתות והיו החיות מתביישות התקינו שיהיו מטבילין על הכל ועוד יש קצת סמך למנהגנו שמסירין הציצית ממסכת שמחות (פי"ב) שאבא שאול זוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אביו והתירו תכלת מאנפליונו מיהו טעמא של אבא שאול לא נתברר: 🕨 אבר רב יוסף ואת אומרת מצות בשילות לעתיד לבא. תימה אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתניתין דכלאים דתנן בהדיא תכריכין למת אין בהם משום כלאים ויש לומר דמהך מחניחין לא משמע אלא שכל זמן שהוא מת אין עליו משום איסור כלאים אבל הך דקחני דלכחחילה עושה לו חכריכין מכלאים אע"פ שכשיעמוד לעחיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן שמע מינה שמצות בטילות לעתיד לבא:

שוני ונוז. פירש"י תרגום של חלק שעיע שחולקין אותו יחד במסרק וטווי יחד ונוז ארוג ורבנן גזור בארוג בלא שוע וטווי וקשה דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה דאיצטריך קרא למשרי והלא חוטי תכלת חלוקין במסרק וטווי לבדם וע"ק דאי נוז ארוג הוא מאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז היאך יהיה שוע או טווי כלאים בלא נוז שהאריגה היא החיבור ועוד דלמה לי קרא דנוז לאריגה מיחדו נפקא דדרשינן מינה י) שתי תכיפות וכל שכן ארוג ומפרש רבינו תם דמדאורייתא שעטנו כתיב עד שיהיה שוע טווי ונוז שוע כל אחד לבדו וכן נמי טווי וכן נח לבדו ואחר כך יחדיו לחברם ופירוש נוז היינו שזור כדאיתא במשניות (כנאים פ"ע מ"ח) נוז נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים אנטוו"ש הוא בלע"ז לשון עקש ופתלתול (דברים לב) ומשום הכי אינטריך קרא למשרי כלאים בלילית שחוטי הלילית שזורין כדאיתא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת שזור אף לבן שזור וארוג נפקא לן מיחדו כדפרישית וחוטי דכיתנא מיירי בשלא נשזר ופריך ואימא או שוע כל אחד לבדו ואחר כך חברם או טווי כל אחד לבדו וחברם או נוז כל אחד לבדו וחברם אחר כך ומשני דהלכה כמר זוטרא מדאפקינהו קרא בחד לישלא: [וע"ע חוס' יכמות ה: ד"ה עד שיהא]:

בודקן שבונות שבונות. תימה דמשמע דאם לא נמלא טהור ותימה דאמר לעיל לר"מ כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן היא ואפילו רבנן לא פליגי לגבי דם כדאמרן לעיל האי דם מהיכא אתי וי"ל דהכא

נמי דמי לגל דשמא מעצמו הלך או נתכבם על ידי שום דבר ולחו אדעתיה ואפשר דאפילו ר"מ מודה הכא דשכיח טפי מלמימר עורב בא ונטלה: בגד שאבד בו כלאים לא ימברנו לעובד כוכבים. וא״ת ולינטיל ברובא כדפרכינן בסוף תמורה (דף לד.) גבי שער נזיר שנארג בבגד ידלק וליבטיל ברובא ומשני בלפרתא שארג בו לורת לפור דחשיב ולא בטיל וי"ל דלא שייך בטול ברוב אואלא כשהאיסור מעורב בהיתר אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרין על ידי תערובות כך אסור המרובה כמו המועט: לא ימברנו לעובד בובבים. פרש"י דנקט אבד שאם היה מכירו נותקו מן הבגד ומותר וכן י"ל שהיה מותר למוכרו לעובד כוכבים אם היה ניכר אף בלא נתיקה וכן לעשות מרדעת לחמור וכל שכן תכריכים למת כיון שהכלאים ניכרין לא קני ליה ישראל מעובד כוכבים וכן המרדעת לא חיישינן דלמא מימליך לעשות בגד כדתנן במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהם משום כלאים אי נמי לא חיישינן בעודה מרדעת שיעלנה על כתפו דתנן בהך סיפא לא יעלה את המרדעת על כתפו ואפי׳ להוליא בה את הובל אבל בהצעה לא גורינן הואיל ואין דרכה בהעלאה דמן התורה לא אסור אלא העלאה אבל להציעו תחתיו שרי ורבנן גזרו אפילו עשר מלעות זו ע"ג זו בשחר כלחים חטו העלאה ובאין דרכו בהעלאה שרי להליעו תחתיו ואפילו מדרבנן ובלבד

הזה לאו בר מצוה הוא אבל לקוברו אסור דלעתיד לבא כשיחיו ויעמדו בלבושיהם יתחייבו במצות: **שוע** טווי ונוז. פרש"י שיהיה הצמר הזה לאז בר מצהה הוא אבד לקוברו אטרו דלעתיד לבא כשיחירו יעמדו בקבושיהם יתחייבו במצות: אם סור ונתו. פרש" שיהיה הצמר והפשתן מתוקנים יחד במסרק וטווין יחד וננז היינו ארוג. וקשה דא"כ אמאי הצריך להתיר כלאים בציצית והלא התכלת צריך להיות סרוק לבדו טווי לבדו. וי"מ שוע לבד וטווי לבד ונוז יחד דהיינו ארוג. וקשה דא"כ אמאי הוי האי תוטא דכיתנא בגלימא דעמרא ספקא דרבנן והלא כל אחד היה שוע לבד וטווי לבד וארוג יחד ודוחק הוא לומר דבאותו חוט לא היה שוע או לא היה טווי ועוד מאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז דשוע ולא נוז לאו בגד הוא כיון שאינו ארוג. ואין לפרש ואימא שוע בהדי נוז או טווי בהדי נוז או נוז לחודיה דא"כ שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי כיון דבנוז לחודיה חייב. ועוד מאי שנא שוע וטווי דקאי על כל חד וחד ונוז קאי אצמר ופשתים בהדי הדדי. ועוד היכי משכחת לה נוז לחודיה בלא שוע ובלא טווי. ועוד אמאי צריד קרא לארוג הא מיחדו נפקא לז דשתי

ב א מיי' פ"ד מהלי משכב ומושב הלי"ב סמג לאוין קיא: בא ב מיי פ"י מהלי כלאים הלי

כז (וע' בהשגות ובכ"מ) סמג לאוין פג טוש"ע יו"ד סי של סעי' ח [וברב אלפס בילה פ"א קפח:]: בב ג ד מיי שם הל' כה טוש"ע

שם סעי' ז: בג ה מיי' שם הל' כז [טוש"ע

יו״ד סיי שב סעיף א]: בד ו מייי פ״ע מהלי אקורי ביאה הל״ו (ועיי במ״מ ובכ״מ) סמג לארון קיא טוש״ע

יו״ד סי׳ קל סעי׳ י: בה ז מיי פ״ה מהל׳ תענית הלט"ו סמג עשין מד"ס ג הלט"ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי מקס סעיף ד: בו ח מיי פ"ט מהלי איסורי ביאה הלי לו לו ופ"ד מהלי משכב ומושב הלי"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי׳ קל סעי׳ לא:

תום' הרא"ש

חנינא לר׳ יונתז דלייה שלא יונינא לו יונון דלייה שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מלעיגין עלינו ראפיי אם היומשימין ציצית בתכריכי . המת איכא לועג שמראין עצמן . כמקיימי מצות והמתים אינם כולין לקיים וממתי מדבר איז יכולין לקיים וממוני מובו אין קשה למנהג שלנו דאמרינן בב״ב פרק הספינה גבי רבה בר בר חנה שנטל ציצית בבגדיהם אלמא שמטילין ציצית למתים. . שאני התם שהיו מכניסיז חיים שאני התם שהיו מכניסין חיים בקבריהם ובבקר היה הכרוז יוצא הבדלו החיים מן המתים. אומר ר״ת ששמע מזקני (לוטיה) [לותיר] משום שציצית מצוה גדולה היא והוי שבירנים את התורה כמו עדות שקיים את התורה כדאיתא במדרש לדורתם חסר וא"ו לדורתם ואין הדור הזה ראוי לאותו עדות. ועי"ל כי בימיהז היו לכולם טליתות בז בימיה היו לכולם שליהות בן ד' כנפים וכיון שהיה להם בחייהם היו עושים גם במותם אבל עכשיו שאין לכולם בחייהן לא יתכן שיעשו לו במותו מה שלא עשה בחייו. ואי תימא יעשו לאותו שהיו לו בחייו נמצא אחרים מתביישים. בוריו נמצא אווה במודבי שכם. וכה"ג אמרינן לקמן בפרק בתרא בתחילה היו מטבילין כלים על גבי נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין על הכל. וכ״ת דלא דמי להך דהכא דנכספו מפני שעשו עבירה שלא הניחו מפני שעשו עבירה שלא הניחה בחייהן הא ליתא דאין כל כך עבירה דלא חייבה תורה לעשות ציצית אלא מי שיש לו טלית בת ד' כנפות דהא דאמרינן בפ' התכלת א"ל מלאכא לרב קטינא סרבלא בסיתוא וסדינא בקייטא טצדקי למיפטר נפשי' מציצית ומסיק למיפטו נפשי מציציו ונטיק התם דבעידן ריתחא ענשי עלה היינו דוקא בימיהן שכל עיטופן היה בטלית בת ד' כנפות הילכך העושה טלית פטורה מיענש אבל האידנא שכל מלבושינו אין לו ד׳ כנפות שכי מרבו שינו אין לדו כנפות אפיי בעידן ריתחא לא מיענשי. ומ"מ נכון לכל ירא שמים לקנות טלית בת ד' כנפות לחייב עצמו בציצית שהיא מצוה גדולה וחשובה כדאמרינן בב״ר וכי משה רבינו בדאמרינן בב"ר וכי משה רבינו היה דחוק ליכנס לארץ לאכול מפריה ולשבוע מטובה אלא כך אמר משה מצות שיוכלו להתקיים על ידם יתקיימו על ידי. עוי"ל כי סמך לדבר במסכת שמחות דקאמר התם בא שאול צוה את בניו קברוני תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מאפליוני. ⁽¹⁾ ועל פי ספרים החיצונים אנו עושים כמה דברים כמו ויחל משה בתענית ובמגלה קאמר בשבת מפטירין חזון ישעיהו ואנו נוהגין על פי מדרש ואמ מווגר פסיקתא לומר חזון ישעיהו בשבת שלפני ט' באב: זאת אומרת מצות בטילות לעתיד